

פרפראות

פאר

פרשת תצוה תשפ"ג

נכנס יין יצא

סוד וביאור

אומרים ז"ל

אל ירע בעיניך

פרפראות פאר

**נכנס יין יצא סוד וביאור אומרם ז"ל
אל ירע בעיניך אות י"ט**

מפתח נושאים פרשת תצוה תשפ"ג

כב, מלה בסלע משתוקא בתרין, ביאור
בצחות
כג, שונה בלא זמרה מכוון אל ברנה יקצורו
כד, ביאור שדי בר לקישא במיא
כה, אם יאמרו לך זקנים, סתור וילדים בנה,
סתור ואל תבנה

א, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה ביאור הפו"פ בענין שמן זך

כתיב (שמות כ"ז כ'), "ואתה תצוה את בני
ישראל ויקחו אליך שמן זית זך",
**כתב ה"אור החיים" הק', בדרך רמז יתבאר
הכתוב**, על דרך מאמר, הובא בספר זוהר חדש
(בראשית ח"י), כי ד' גלויות של ישראל, כל אחד
מהם נגאלו ממנו בזכות אחד,

גאולתם של ארבעת הגלויות בזכותם של

גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם אבינו

גלות השני, נגאלו בזכות יצחק,

גלות השלישי בזכות יעקב,

והגלות הרביעי תלוי בזכות משה,

ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים
בתורה ובמצות, אין משה חפץ לגאול עם
בטלנים מן התורה,

וזה הוא שרמז הכתוב כאן, באומרו ואתה
תצוה את בני ישראל, (תצוה הוא לשון גאולה) על
דרך (תהלים צ"א י"א), "כי מלאכיו יצוה לך" או
על דרך אומרם ז"ל אין צו אלא מלכות, כי הוא
ימלוך עלינו לעתיד, ותנאי הוא הדבר שיעסקו
ישראל בתורה, וזה הוא אומרו ויקחו אליך
שמן זית זך, ירמוז אל התורה שנמשלה לשמן,
מה שמן מאיר לעולם כך התורה (דב"ר ז א), והם
דברי הזוהר שכתבנו בסמוך,

א, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה
ביאור הפו"פ בענין שמן זך
ב, מה ששמע המהרש"א בדרך צחות כי
שמונה בשמינית הוא ס"ד ולא ס"ג
ג, הטבת הנרות לשבת ע"י הגברים רמז ע"ד
בעל הטורים
ד, ונשמע קולו מכוון לדבריו נשמעים
ה, ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת מכוון
לטלית שכולה תכלת
ו ביאור הכונה "פיתוחי חותם" שנאמרו בציץ
ז, ביאור ברמז לחלוקת שמו של בנימין באבני
אפוד
ח, גודל מצוות כיבוד אב ואם למידיים מישפה
אבנו של בנימין דייקא
ט, מעשה נורא בהרה"ק ר' יחיאל מאיר
מגאסטינין איך שביאר לדברי רש"י
י, ועשית ציץ פתוחי חותם מכוון לדברי
רשב"י אנשים של צורה הם
יא, לפטור את כל העולם מן הדין הוא ק"ו
שלמידיים מציץ
יב, מה שלמידיים מהכתוב חרש נחושת מכפר
על מה שלמידיים ממצחך נחושה
יג, שויתי ה' לנגדי תמיד פרושו שדי מפעם
לפעם או כל הזמן
יד, מלאך טוב ומלאך רע המלוין לאדם בליל
שבת הם יצר טוב ויצר רע ביאור בעל העקידה
טו, ביאור נאה למה למידיים כפרה לעזות
מצח מנחושת קרנות המזבח דייקא
טז, יסוד עצום בדברי החיד"א
יז, המעשה בנוכרי אחד המובא באבות דרבי
נתן

פרפראות במסכת מגילה

יח, יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו מכוון
ליש בו מדעת שבעים זקנים
יט, נכנס יין יצא סוד וביאור אומרם ז"ל אל
ירע בעיניך,
כ, כח היין וכח השתיקה שווין לרפואה
כא, מלה בסלע משתוקא בתרין מכוון
לחמרא וריחנא פקחין

כאן בית מיחוש לעיכוב הגאולה, שנוכה
שתבוא במהרה בימינו אמן.

כתב עוד האוה"ח הקדוש

ודקדק לומר, "זך", שצריכין לעסוק בתורה,
לשמה בלי שמרים, שהם לקנתר חס ושלום,
או להתגדל וכדומה, ואלה הם שמריה, עכ"ל
האור החיים הק',

מבואר, שלימוד תורה ע"מ להתגדל הי"ז תורה
עם שמרים, ויש בה כדי לעכב את הגאולה
ר"ל,

דברי האוה"ח יקשו ממאמר חז"ל

איתא בגמרא (סוטה ה' ע"א), כל אדם שיש בו
גסות הרוח וכו' וכו', ות"ח צריך שיהיה בו
אחד משמונה בשמינית, ע"כ,

מבואר, שהלומד תורה צריך שיהיה בו קצת
גאווה,

ויקשה לדברי האוה"ח הק'

שאומר, כי לימוד תורה שיש בו גאווה אלה הם
שמריה, ואין זה שמן זית "זך", ומדבריו
למדנו כי דבר זה מעכב את הגאולה, והרי
אמרו חכמינו ז"ל כי ת"ח צריך שיהיה בו אחד
משמונה בשמינית,

ביאור זך בדברי האוה"ח הק'

איתא במשנה (בבא מציעא מ' ע"א), ר"י אומר,
אף המוכר שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה
הלוקח מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה,
ואין כאן אונאה, ונקרא שמן מזוקק,

בואו ונחשוב חשבונו של שמן מזוקק

צא וחשוב, כאשר תחלק מאה לוג, לשמנה
חלקים, הרי הם שנים עשר וחצי לוג,

וכאשר תחלק שנים עשר וחצי לוג, לשמנה
חלקים, הרי הם, כאחד וחצי לוג,

אמור מעתה, כי לוג ומחצה שמרים הם אחד
משמונה בשמינית במאה לוג, ולפי דברי
המשנה כשיש אחד וחצי לוג שמרים במאה לוג
הרי זה עדיין נחשב לשמן מזוקק והיינו, "זך",

מבואר, שתלמיד חכם שצריך שיהיה בו אחד
משמונה בשמינית, שהם אחד חלקי ששים
וארבע למאה, אין זה נחשב לשמן שאינו זך,
ולתורה שאינה זכה ללא שמרים, ולכן אין

ב, מה ששמע המהרש"א בדרך צחות כי שמונה בשמינית הוא ס"ד ולא ס"ג

איתא בגמרא (סוטה ה' ע"א), כל אדם שיש בו
גסות הרוח וכו' וכו', ות"ח צריך שיהיה בו
אחד משמונה בשמינית, ע"כ,

כתב המהרש"א (סוטה ה' ע"א ד"ה ת"ח צריך),
ובדרך צחות שמעתי, שמנה בשמינית הוא חלק
ס"ד (אחד חלקי 64) ואז לא יגיע לחלק אחד
מג"ס שהוא גס הרוח, עכ"ל המהרש"א.

ג, הטבת הנרות לשבת ע"י הגברים רמז ע"ד בעל הטורים

כתיב (שמות כ"ז כ') "ואתה תצוה את בני
ישראל",

כתב ה"בעל הטורים", "תצוה" בגימטריא
נשים צוה, חשבונו דדין כחשבונו דדין שהם
501, רמז להדלקת הנר לנשים חובה בשבת,
עכ"ל בעל הטורים,

רמז בכתוב להטבת הנרות ע"י הגברים

אפשר לומר כי המשך הפסוק "את" כל אתין
שבתורה רבויין הם, "את בני ישראל" בא
לרבות ולרמז, את לרבות הגברים, שעליהם
ליטול חלק בהדלקת הנרות, ומכאן רמז למנהג
ישראל, להיות כל איש חורך בביתו את הנרות.

ד, ונשמע קולו מכוון לדבריו נשמעים

כתיב (שמות כ"ח ל"ה) "ונשמע קולו, בבואו אל
הקודש",

איתא בגמרא (ברכות ו' ע"ב) אמר רבי חלבו אמר
רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו
נשמעין,

אפשר לפרש הפסוק, ונשמע קולו, מתי דבריו

נשמעים, **בבואו אל הקודש**, כלומר כשיש בו יראת שמים.

ה, ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת מכוון לטלית שכולה תכלת

כתיב (שמות כ"ח ד') "ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי,

איתא בגמרא (ערכין דף טז עמוד א), למה נסמכה פרשת בגדי כהונה לפרשת קרבנות, לומר לך, מה קרבנות מכפרין, אף בגדי כהונה מכפרין, **מעיל מכפר על לשון הרע**, אמר הקדוש ברוך הוא: **יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול**,

כתיב (שמות כ"ח ל"א) "ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת,

יש לרמז למעשי קרח

מבואר, שקרח חלק על הכהונה, ומסימני הכהונה הם בגדי כהונה, ולקח מאתים וחמישים איש, והלבישן טליתות שכולן תכלת. לסימן שבא לחלוק על הכהונה, שאחד מסימניה הוא **מעיל האפוד כליל תכלת**, כלומר בגד שכולו תכלת, באו ועמדו לפני משה. אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה. אמר להם חייבת. התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה, (רש"י במדבר ט"ז א')

ובכך פתח בדברי לשון הרע על משה ואהרון, וקרח שפיקח היה, לקח בגד שכולו תכלת לרמז הבגד כליל תכלת שהוא **המעיל**, שיכפר על עון לשון הרע שלו,

ובכך מבואר הכתוב (במדבר ט"ז ל"ד), "וכל ישראל אשר סביבתיהם נסו לקולם כי אמרו פן תבלענו הארץ", כלומר שלא רצו לשמוע את הדבר שבקול שהוא **הלשון הרע**, כדאיתא בגמרא,

וגם מבואר הכתוב (במדבר ט"ז ל"ה) "ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת", למ"ד קטורת מכפרת על לשון הרע

כדאיתא בגמרא (ערכין ט"ז ע"א), למדנו לקטרת שמכפרת, דכתיב, ויתן את הקטרת ויכפר על העם, ותנא דבי רבי ישמעאל, **על מה קטרת מכפרת, על לשון הרע**, אמר הקדוש ברוך הוא, יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי, ע"כ,

מבואר, שגם רצו לכפר על לשון הרע שלהם ע"י קטורת, אך מאת ה' יצאה האש ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת",

וכך יש לרמז הכתובים (כ"ח ל"א) ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת, והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו, ופירשו בו שהאדם צריך לשים שפה לפיו ולא לדבר לשון הרע.

ו ביאור הכונה "פיתוחי חותם" שנאמרו בציץ

כתיב (שמות כ"ח ל"ו), "ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש לה'",

אפשר לבאר, הלשון "פתוחי חותם", דאופן עשיית חותמת הוא, ע"י שעושים את הכתב הפוך, וכשהופכים את החותמת הכתב יוצא ישר, וכך יוצא שהכתב נקרא ישר והפוך, כמו כן ציץ נקרא ישר והפוך, ולכן כתוב בציץ ופתחת עליו פתוחי חתם, שהציץ והחותם שוים.

ז, ביאור ברמז לחלוקת שמו של בנימין באבני אפוד

כתיב שמות (פרק כח פסוק ז) "ששה משמתם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית כתולדתם",

איתא בגמרא ירושלמי (סוטה פרק ז הלכה ד, דף לא ע"ב) אית תניי תני כשם שהן חלוקין כאן כך הן חלוקין באבני אפוד. במלואותם. כדי שיהיו עשרים וחמשה מיכן ועשרים וחמשה מיכן. והלא אינן אלא ארבעים ותשעה. אמר רבי יוחנן בנימין דותולדותם מלא.

אמר רבי יודה בר זבידא יהוסף מלא [תהילים פא ו] עדות ביהוסף שמו. והלא אינן אלא עשרים ושלושה מיכן ועשרים ושבעה מיכן.

אמר ר' יוחנן בנימין היה חציו. בן מיכן. ימין מיכן.

יש לבאר הקושיא ע"ד הירושלמי

ועל עתה באתי, לפי דברי הירושלמי כי בנימין נחלק לשניים באבני האפוד, הן הן דברי חז"ל אמר רבי בנימין בר יפת: רמז רמז לו, שעתיד בן לצאת ממנו שהוא איש ימיני, שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות, שנאמר ומרדכי יצא... בלבוש מלכות תכלת וגו'.

מבואר, שבן- ימין, מרמז למ"ש שעתיד בן שהוא ימיני,

ואפשר דלפי שידעו אחיו שייחלק שמו באבני אפוד, וכבר אמרו ששמו של אדם מכבדו עיין תהלים פרק ד' פסוק ג' ברש"י ובמדרש תהלים, ולכן גם קנאתם גם שנאתם כבר אבדה.

ח, גודל מצוות כיבוד אב ואם למידיים מישפה אבנו של בנימין דייקא

איתא בגמרא, (ירושלמי קדושין כ" ע"א, בבלי קידושין ל"א ע"א), עד איכן הוא כיבוד אב ואם, אמר להן, ולי אתם שואלין, לכו שאלו לדמה בן נתינה, דמה בן נתינה, ראש פטר בולי הוה, (שר העיר וראש שרי החייל) א"ר חזקיה, הגוי האשקלוני היה ראש כל פטר בולי,

פעם אחת, אבדה ישפה של בנימין, אמרין מאן דאית ליה טבא דכוותה, אמרין, דאית לדמה בן נתינה, אזלון לגביה, ופסקו ליה עמיה, במאה דינרין, (פסקו לו מאה דינרים בשכרו)

סליק בעא מייתיתא להון, ואשכח לאבוי דמך, אית דאמרין מפתחא דתיבותא הוה יהיב גוא אצבעיה דאבוה, ואית דאמרין ריגליה הוות פשוטא על תיבותא, (כשעלה ורצה לתיתה להם, מצא שאביו ישן, יש אומרים שמפתח התיבה היה נתון על אצבעו של אביו, ויש אומרים שרגלו של אביו היתה מונחת על התיבה),

נחת לגביהון, אמר לון לא יכילית מייתיתא לכון, אמרין, דלמא דהוא בעי פריטין טובן, אסקיניה למאתים, אסקיניה לאלף, (אמרו שמא התחרט ומבקש יותר שכר העלו שכרו לאלף זוז),

כיון דאיתיעיר אביו מן שינתיה, סלק ואייתיתא להון, בעו מיתן ליה כדפסקו לה לאחרייא, ולא קביל, (כשהתעורר אביו בא להביא להם האבן, וביקשו לשלם שכרו כפי שקבעו בסוף

אמר ר' זבידא ויאות מי כתיב ששה שמותם, לא. אלא משמותם. משמותם ולא כל שמותם. ע"כ,

מבואר, שהשם בנימין היה מחולק לשני האבנים

ע"ד הנ"ל ניתן לבאר קושיא רבה

איתא בגמרא (מגילה דף טז עמוד א) כתיב (בראשית מ"ה כ"ב) לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבנימן נתן חמש חליפת, אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו? דאמר רבא בר מחסיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו - נתגלגל הדבר, וירדו אבותינו למצרים.

אמר רבי בנימין בר יפת, רמז רמז לו, שעתיד בן לצאת ממנו שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות, שנאמר ומרדכי יצא... בלבוש מלכות תכלת וגו'. ע"כ,

הקשה המהרש"א, ועוד (מגילה דף טז עמוד ב), וא"ת אכתי תקשי דאיכא קנאה במה שנתן לבנימין ג' מאות כסף ולא נתן כן לשאר אחיו ולמה לא נזהר מקנאה כשרמז לו בזה,

וי"ל כמ"ש לעיל במה שנתן לבנימין יותר כיון דהוא אחיו גם מן האם אין כאן קנאה, אלא בבגדים שהם מתנות גלויים שהעולם יחשבו שהוא מראה להם שנאה על מכירתו בבגדים שהוא דוגמת המכירה כתונת פסים, אבל בכסף לא, ע"כ במהרש"א,

ע"ע בענף יוסף ובעץ יוסף, על עין יעקב תירוץ נהדר, ובפנים יפות. מובא בדף על הדף, עיין מה שתירץ הגר"א והתורת חיים, (מובא במתיבתא)

בפרשת ויגש תירצנו הענין שיוסף ביקש להביא בנסיון של קנאה כדי שיתכפרו

יש לבאר, דאחר שראה יוסף שהאחים מתחרטין וחוזרים בתשובה על המכירה, כמ"ש רש"י עה"פ (בראשית מ"ב כ"ד) וישוב מעליהם ויבכ, וכתב רש"י, לפי ששמע שהיו מתחרטין, ביקש יוסף לגרום להם לשוב בתשובה שלימה על אותו דבר שעשו בקנאתם בו,

בספר שיח שרפי קודש (פרשת תצוה), עה"פ (שמות כ"ח ד') "ואלה הבגדים וכו' **ואפוד**",

ולא קיבל), אמר, מה אנא מזבנא לכוון איקרא דאבהתי בפריטין (אמכור את כבודו של אבי בכסף)

כתב רש"י, לא שמעתי וכו' ולבי אומר לי וכו' כמין סינר שחגרות השרות כשרוכבות על הסוסים,

איני נהנה מכיבוד אבותיי כלום, מה פרע לו הקב"ה שכר אמר רבי יוסי בי רבי בון, בו בלילה ילדה פרתו אדומה ושקלו לו ישראל משקלה זהב, ושקלוה,

מעשה שהיה, הצדיק הקדוש הר"ר **יחיאל מאיר מגאסטינין זצ"ל**, פעם אחת פגע אשה אחת בבגדי פריצות, ותיכף ברח לחדרו ובכה מאוד על מה שאירע לו פתאום לראות בבגדי פריצות,

מבואר א"כ שלימוד גודל מצוות כיבוד אב ואם למידיים מאותו גוי אשקלוני, דמא בן נתינה,

וכי גודל מצוות כיבוד אב ואם למידיים מגוי אשקלוני אלא צ"ל שהלימוד מאבן החושן של בנימין

אך ניחם את נפשו, עם מאמר רש"י ז"ל פי תצוה, האפד עשוי כמין סינר של שרות רוכבות על סוסים, איך ראה רש"י הקדוש סינר של שרות, אלא מוכח מזה שהי רש"י הקדוש הולך פ"א דרך הרחוב ופתאום בא כנגדו שרות רוכבות על סוסים וראה את הסינר, והי מתאונן מאוד ע"ז. אך אח"כ כשבא לפרשת האפוד, נזכר א"ע בהסינר, ובודאי האפוד עשוי כמין הסינר הזה, ועי"ז ניחם גם הה"ק מגאסטינין ז"ע את נפשו, בטח בא הדבר הזה כנגדו, לתקן איזה ענין, והבן גודל קדושתם. ע"כ,

איתא בגמרא (קידושין ל:) תנו רבנן שלשה שותפין הן באדם, הקדוש ברוך הוא ואביו ואמו, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני. **ואיתא בגמרא** (נדה ל"א ע"א), רוח ונשמה הוא חלק הקב"ה, והגוף הוא חלק **אב ואם** ע"כ.

הכבוד הגדול לאב ואם כשאין רמה שולטת בחלקם

והנה כאשר אדם הולך לבית עולמו, נוטל הקב"ה את הנשמה שהיא חלקו, אבל הגוף שהוא חלק אביו ואמו, הולך למקום עפר רמה ותולעה. אך, בצדיק גמור שאין רמה שולטת בגופו שהוא החלק של אביו ואמו, אין לך **כיבוד אב ואם גדול מזה**, שחלקם נותר שלם ללא רמה ותולעה,

איתא בגמרא (בבא בתרא דף יז ע"א) שבעה לא שלט בהן רמה ותולעה, ואלו הן: אברהם, יצחק ויעקב, משה, אהרן ומרים, **ובנימין בן יעקב. איתא במדרש** (תצוה כ"ח כ') ישפה אבנו של בנימין, ע"כ,

ומכיון שבבנימין, שהיה ישפה האבן שלו, ובו לא שלטה רימה, א"כ זכה לכיבוד אב ואם הגדול ביותר, ולכן למדו עד היכן כיבוד אב ואם, דוקא ברכישת אבן ישפה של בנימין, **מבואר א"כ**, דגודל המצווה של כיבוד אב ואם, למידיים ממי שזכה לקיים מצווה זו, באין דומה לו.

ט, מעשה נורא בהרה"ק ר' יחיאל מאיר מגאסטינין איך שביאר לדברי רש"י

י, ועשית ציץ פתוחי חותם מכוון לדברי רשב"י אנשים של צורה הם

איתא בגמרא (מועד קטן ט' ע"א), רבי יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים תנו פרשת נדרים **בי רבי שמעון בן יוחי**, איפטור מינייה באורתא, לצפרא הדור וקא מפטרי מינייה וכו', אמר ליה רשב"י לבריה, **בני אדם הללו אנשים של צורה הם**, זיל גביהון דליברכוך וכו',

אמרו ליה מאי בעית הכא, אמר להו דאמר לי אבא זיל גבייהו דליברכוך, אמרו ליה, יהא רעוא דתזרע ולא תחצד, תעייל ולא תיפוק, תיפוק ולא תעייל, ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך, לבלבל פתורך, ולא תחזי שתא חדתא,

כי אתא לגבי אבוה, אמר ליה, לא מבעיא דברוכי לא בירכוך, אבל צעורי צעורן, אמר ליה, מאי אמרו לך, הכי והכי אמרו לי,

אמר ליה, הנך כולהו ברכתא נינהו, תזרע ולא תחצד, תוליד בניס ולא ימותו,

וכו' וכו', מאי יכולני לפטור דקאמר מדין תפלה, ע"כ,

כתב רש"י, יכולני לפטור - לטעון על כל ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, דבר שיפטרו כולן מדינא לעתיד לבוא, לומר שהן שיכורים ואין נתפשיין על עונם, מדין תפלה - אם דנין אותן על שלא היו מתפללין בכוונה, יכול אני לפטורן,

יש לפרש מן הדין הם דיני תפילה שלמידים מחנה

כתיב (שמואל א' פרק א' יג), "וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי לשכרה",

איתא בגמרא (ברכות ל"א ע"א), אמר רב המנונא כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה, וחנה היא מדברת על לבה, מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו, ויחשבה עלי לשכרה - מכאן, ששכור אסור להתפלל, ע"כ,

אפשר לפרש לפטור מן הדין, הוא אותו הדין, שמתפלל צריך שיכוין, ובשכרותו אסור להתפלל, ועי"ז יכול אני לפטור, מאותו דין של תפילה, משום ששיכורים הם, ושיכור אסור בתפילה.

גם אפשר לפרש, שכאשר אמר רבי שמעון בר יוחאי, יכול אני לפטור את כל העולם כולו, מן הדין, כוונתו יכול לפטור את מה שלמידים מן הדין, דהיינו מהקל וחומר, הנקרא בלשון חז"ל דין,

הקל וחומר שאסור להסיח דעת

איתא בגמרא (שבת י"ב ע"א) חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה, "קל וחומר מציץ", מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת, אמרה תורה והיה על מצחו תמיד, שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה, ע"כ,

מבואר, שלמידין מק"ו, שאין להסיח דעת, אלא יש לכוון בתפילין וממילא בתפילה, כאומרז"ל, (ברכות יד ע"ב) כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין, וכו',

לפי"ז אפשר לפרש, מה שאמר "לפטור מן הדין" והובא לעיל הפירוש ממה שלא כווננו בתפלתם,

תעייל ולא תיפוק, תעייל כלתא ולא לימותו בנך דליפקון, **תיפוק ולא תעייל**, תוליד בנתא ולא ימותו גוברייהו וליהדרו לותיד, **ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך**, דהאי עלמא אושפיזך, וההיא עלמא ביתא, דכתיב קרבם בתימו לעולם, אל תקרי קרבם אלא קברם, **לבלבל פתורך**, בבני ובנתא, **ולא תיחזי שתא חדתא**, דלא תמות אנתך, ולא תנסב אינתתא אחריתי, ע"כ,

ביאור הדבר שאמר הברכה בלשון הפוכה

כתב המהרש"א, וז"ל, ושמעתי עוד בזה, שעשו כן כדי שיבא לאביו ויפרשו לו כוונתם לברכה, ותחול הברכה עליו גם מאביו,

יש לבאר אנשים של צורה בדרך צחות

כידוע, כאשר אדם רוצה לעשות צורת דבר, כלומר, חותמת שתחתום הצורה, הוא צריך

לחרוט באופן הפוך, בכדי שכאשר יעלה הצורה על הנייר בהפוך, אז זה ייצא ישר,

אפשר לומר, כי זה מה שרמז רשב"י לבנו, בני אדם הללו אנשים של צורה הם, כלומר, הם יברכו אותך, כפי שעושים צורה כלומר חותם, שעשייתו בצורה הפוכה, ובכדי שתצא לפועל יש להפכה, ובכך רמז לבנו כי כך תהיה ברכתם, באופן הפוך, ואז תבוא אלי, ואבאר לך כונתו, כפירוש המהרש"א.

יא, לפטור את כל העולם מן הדין הוא ק"ו שלמידים מציץ

איתא בגמרא, (סוכה מ"ה ע"ב) אמר חזקיה, אמר רבי ירמיה, משום רבי שמעון בן יוחאי, יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, מיום שנבראתי עד עתה, ע"כ,

כתב רש"י (סוכה מ"ה ע"ב), לפטור - בזכותי אני סובל כל עונותיכם, ופוטרו מן הדין,

איתא בגמרא (עירובין ס"ה ע"א), אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה, יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו, שנאמר, (ישעיה נ"א כ"א) "לכן שמעי נא זאת ענייה ושכורת ולא מיין

א"כ הרי הוא פוטרם, ממה שלמדו "מן הדין", כלומר, מהק"ו מציץ, שאסור להסיח דעת, וזהו "לפטרם מן הדין"

ע"פ דרכנו יש לבאר דברי המשורר,
נשאת ציץ נזר הקודש חבוש על ראשך פארך

נשאת, הוא קל וחומר, ע"ד נשא קל וחומר בעצמו (שבת ל"א ועוד)

ציץ נזר הקודש, זהו הק"ו מציץ,

חבוש על ראשך פארך, הם התפילין,

ומכיוון ורשב"י קיים בעצמו, אותו ק"ו, שלא הסיח דעתו בתפילה, כמאמר המשורר, לפיכך היה יכול לפטור כל העולם, מאותו דין, כלומר מאותו ק"ו, שאינם יכולין לכוין בתפילתם,

יב, מה שלמידים מהכתוב חרש
נחושת מכפר על מה שלמידים ממצחך
נחושה

כתיב (שמות כ"ז ב') "ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו תהיין קרנתיו וצפית אתו נחשת", כתב רש"י לכפר על עזות מצח, דכתיב (ישעיה מ"ח ד'), ומצחך נחושה, ע"כ

לא ישנה אדם מאומנות אבותיו למידים
מהכתוב חרש נחשת

איתא בגמרא (ערכין ט"ז ב'), אמר רבי יוחנן מנין שלא ישנה אדם מאומנותו ומאומנות אבותיו, שנאמר (מלכים א פרק ז' י"ג) "וישלח המלך שלמה ויקח את חירם מצר, בן אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי ואביו איש צרי חרש נחשת, וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת לעשות כל מלאכה בנחשת, ויבוא אל המלך שלמה ויעש את כל מלאכתו",

כתב הרד"ק (מלכים א פרק ז פסוק יד), ורבותינו ז"ל סמכו מזה כי חייב אדם להתעסק באומנות אביו, דלפיכך הזכיר הכתוב "אביו" כי גם כן הוא היה אומן ובנו למד אומנותו,

ופירשו עוד, כי החכמה והתבונה והדעת, הנצרכים אל המלאכה, בא לו מכח אביו, (עיין מהרש"א ערכין ט"ז ב')

ביאור נאה בכסף מטהר ממזרים
מהרבי ר' העשיל ומביאו הבן יהודע

כתב בספר "חנוכת התורה" מהרבי ר' העשיל מקראקא ז"ל, (קונטרס אחרון אות כ"ג סעיף ג'), איתא בגמרא (קידושין ע"א ע"א) אמר רבי יהושע בן לוי כסף מטהר ממזרים,

אמר רבינו הגאון ז"ל, דהנה אמרו חז"ל (עיין בבא מציעא פ"ג) מדחציף כולי האי שמע מינה ממזר הוא, ואם כן מן החציפות שלו אנו מכירים שהוא ממזר, אך אם החצוף הוא עשיר, יש לו תירוץ על החציפות שלו, כי כך דרכו של עשיר, כי "עשיר יענה עזות" (משלי י"ח כ"ג), וזה שאמרו "כסף וזהב מטהר ממזרים" שאין אומרים עליו שהוא ממזר כי כספו מטהרו" ע"כ מהרבי ר' העשיל,

כתב בספר "בן יהודע" (קידושין דף ע"א ע"א), שמעתי בשם רבני אשכנז ז"ל, דאדם עז פנים סימן שהוא ממזר, וכן אמרו מדחציף כולי האי שמע מינה ממזר הוא, אך אם זה החצוף הוא עשיר, אבד סימן זה, דיאמרו מחמת עושרו הוא עז, דכתיב [משלי י"ח כ"ג] "ועשיר יענה עזות", נמצא כסף מטהר ממזרים ומחפה עליהם, עד כאן שמעתי,

ע"ד זה יש לבאר למה נחשת מכפר על עזות מצח

בדרך זו נראה לי לבאר, מה שאמרו כי הנחושת מכפר על עזות מצח דכתיב "ומצחך נחושה", וכתיב (ירמיהו ג' ג') ומצח אשה וכו' ואמרו ז"ל מדחציף כולי האי ש"מ ממזר הוא, אבל אם החצוף עוסק באומנות שעסק אביו, וגם יש בו החכמה והתבונה והדעת שבמלאכה, והוא מכח אביו, הרי בכך יש לו הוכחה שהוא אינו ממזר והלך החבל אחר הדלי,

מבואר, דע"י שדבק באומנות אביו שלמידים מהכתוב חרש נחושת, מכפר על מה שנאמר מצחך נחושה, ומצח אשה וכו', ומדחציף וכו' אך אם דבק באומנות אבותיו, בכך יש לו הוכחה דלאו ממזר הוא,

יג, שויתי ה' לנגדי תמיד פרושו שדי
מפעם לפעם או כל הזמן

כתב רש"י, (שמות כ"ז כ') להעלת נר תמיד - כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עולת תמיד ואינה אלא מיום ליום, (במדבר כ"ח)

האדם לאדם (משלי כ"ז י"ט), כלומר, שהרי הוא רואה את שכנגדו,

במנחת חביתין נאמר **תמיד** ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב, (ויקרא ו')

ומבואר הדבר, דבכתוב, "שויתי ה' לנגדי", היה יכול לומר שויתי ה' תמיד, מאי לנגדי, אלא, לומר דהוא בבחינת כמים הפנים לפנים, שזהו הפירוש של לנגדי, שהוא רואה את שכנגדו, וגם הפירוש פנים לכאן ולכאן,

אבל תמיד האמור בלחם הפנים (שמות כ"ה ל'), "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד", משבת לשבת הוא, כלומר ללא הפסק, ע"כ לשון רש"י,

יש לברר הכונה בשויתי ה' לנגדי תמיד

ומכיון דלחם הפנים ולנגדי תמיד שוין הן, יש להשוות שויתי ה' לנגדי תמיד, להדומה לו, והוא התמיד של לחם הפנים, שאין לו הפסק.

יש לברר, הא דכתיב (תהילים ט"ז) "שויתי ה' לנגדי תמיד",

אל מה יש להשוות "שויתי ה' לנגדי תמיד", אל התמיד של המנורה ולעולה ולמנחה,

כלומר, מפעם לפעם והוא קרוי תמיד, ויהיה די לקיים שויתי ה' לנגדי מפעם לפעם,

או נאמר, שיש להשוות תמיד של שויתי ה', לתמיד של לחם הפנים, שצריך להיות תמיד ללא הפסק,

שויתי ה' שבפתח השולחן ערוך

איתא בגמרא (שבת קי"ט ע"ב), אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחטאתך תכפר.

כתב הרמ"א (שולחן ערוך אורח חיים הלכות הנהגת אדם בבקר סימן א'), שויתי ה' לנגדי תמיד (תהילים טז, ח), הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, ע"כ,

וכתבו בשם האר"י ז"ל שיצייר שם הוי"ה תמיד נגד עיניו, וזהו סוד "שויתי ה' לנגדי תמיד" וזה תועלת גדול לענין היראה. ע"כ,

מובא במשנה ברורה (סימן א' ס"ק ד') דהיינו שיצייר בנפשו תמיד איך שהוא עומד לפני הש"י, כי הקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו,

וצריך לדעת איזה תמיד יש לקיים בשויתי ה' לנגדי תמיד

וכאשר נמצא הקנין יותר, יוכל לפעול מהם, וכמו שהביא המשל מהענין המפורסם. והוא, כי כשירגיל החולה היגיעה כמה שיוכל, יוכל לקחת המזון, וכשיקח המזון יותר, יותר יוכל לסבול היגיעה, ובהתחזקו ביגיעה יתחזק לקחת המזון, וילך הדבר בסבוב הולך וגדל עד שישאר הדבר אצלו בטבע חזק, כמו שהוא הענין בכל כיוצא בזה. ועל הדרך שזכרו ג"כ במאמר השני מספר המופת,

צריך לומר, כי צריך להשוות תמיד של שויתי ה' לנגדי תמיד, לתמיד של לחם הפנים, שאין לו הפסק,

משום דתמיד של "שויתי ה' לנגדי תמיד", ה"ה דומה בדומה לתמיד של לחם הפנים,

ולמה שוין הם, דלחם הפנים קרוי לחם הפנים על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן (רש"י שמות ל"ה י"ג), וכן כתיב כמים הפנים לפנים, כן לב

וכן כשירגיל האדם להרחיק התאוה, אף על פי שיעשה זה בקושי ובהכרח בהתחלת ההרגל,

יד, מלאך טוב ומלאך רע המלוין לאדם בליל שבת הם יצר טוב ויצר רע ביאור בעל העקידה

איתא בגמרא (שבת קי"ט ע"ב), אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחטאתך תכפר.

תניא, רבי יוסי בר יהודה אומר, שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר, יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך. ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואם לאו, מלאך רע אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו. **כתב בעקידת יצחק** (שמות שער מ"ז) הפעולות הם סבה לעצמן, ע"י הענין האמצעי שהוא הקנין, כי בהרגיל הפעולות באיזה ענין שיעשו יתהווה הקנין וימצא בו,

וכאשר נמצא הקנין יותר, יוכל לפעול מהם, וכמו שהביא המשל מהענין המפורסם. והוא, כי כשירגיל החולה היגיעה כמה שיוכל, יוכל לקחת המזון, וכשיקח המזון יותר, יותר יוכל לסבול היגיעה, ובהתחזקו ביגיעה יתחזק לקחת המזון, וילך הדבר בסבוב הולך וגדל עד שישאר הדבר אצלו בטבע חזק, כמו שהוא הענין בכל כיוצא בזה. ועל הדרך שזכרו ג"כ במאמר השני מספר המופת,

וכן כשירגיל האדם להרחיק התאוה, אף על פי שיעשה זה בקושי ובהכרח בהתחלת ההרגל,

יביאהו לקנות הקנין ההוא בנפש, וכאשר יהיה לו בקנין אז יוכל לפעול הפעולות האלו על השלמות, וישוב הענין ג"כ אל שיהיו הפעולות הראשונות החסרות סבה, פועלת אל פעולות המעלה והשלמות, ופעולות המעלה סבה תכליתית אל הראשונות,

והנה הענין הנכבד הזה, נמצא אל חז"ל בהישרותיהם בהרבה מקומות. **אמרו במס' שבת** (ק"י"ט ב) שני מלאכי השרת אחד טוב ואחד רע מלוין לו לאדם מבית הכנסת לביתו בליל שבת, מצא נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שיהיה כן לשבת הבאה, ומלאך רע בע"כ עונה אמן, ואם לאו מלאך רע וכו' ומלאך טוב בע"כ עונה אמן.

והוא מבואר כי במלאכי עליון אין בהם רעים בשום פנים אבל המה השתי כחות הנמצאות לאדם תמיד, אחד טוב והוא הכח השכלי אשר מצד צורתו. ואחד רע והוא הכח התאוני אשר מצד חומרו **כמ"ש הרב המורה פ"י ח"ב**,

והם הנקראים בלשון חז"ל (ברכות נ"ד א) **יצר טוב ויצר רע** וכשאדם יכוין לעבודת יוצרו ויזכור את יום השבת ששקולה כנגד כל המצות (ירושלמי נדרים ספ"ג) לקדשו ולכבדו, הנה כבר התחיל לענות יצרו הרע ולהרגילו אל רצון הטוב, ומעתה כל אשר יאמר לעשות כמוהו יש לו כח גבורה מוספים יום יום, והיצר הרע אשר החל לנפול לפניו לא יוכל לו, אבל יענה אמן בעל כרחו ויסייעהו, אמנם כאשר יהיה הענין בהפך ג"כ מלאך טוב עונה אמן שכל אחד יענה אמן למאמר חבירו, **עכ"ל בעל העקידה**.

טו, ביאור נאה למה למידים כפרה לעזות מצח מנחושת קרנות המזבח

דייקא

כתיב (שמות כ"ז ב') "ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו תהיין קרנתיו, וצפית אתו נחשת", כתב רש"י, לכפר על **עזות מצח**, דכתיב (ישעיה מ"ח ד') ומצחך נחושה, ע"כ **יש לברר** הלא כמה דברים נעשו מנחושת, ולמה למידים מנחושת של **קרנות המזבח דייקא**,

יש לבאר, **כתיב** (מלכים א פרק ב פסוק כח) והשמועה באה עד יואב, כי יואב נטה אחרי אדניה ואחרי אבשלום לא נטה, וינס יואב אל אהל ה' ויחזק **בקרנות המזבח**,

איתא בגמרא (יומא פ"ה ע"א), **כתיב** (שמות כ"א י"ד) "וכי יזד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות", מעם מזבחי ולא מעל מזבחי, כהן שנאחו **בקרנות המזבח**, אין מפסיקין אותו,

מבואר, כי יואב נאחו **בקרנות המזבח**, בשעה שברח משלמה המלך כדי שלא יהרגהו, (עיין בגמרא מכות י"ב במה טעה יואב),

איתא בגמרא (סנהדרין ק"ה א') **חוצפא, אפילו כלפי שמיא מהני**. ואיתא בירושלמי (תענית פרק ב' הלכה א) **חציפא נצח לכשירא**,

מבואר, דיש וע"י עזות יכול האדם להיטיב עמו, כמו שמצינו אצל יואב שבא להציל עצמו ונאחו **בקרנות המזבח**, וגם הכהן שהרג ע"י שנאחו בקרנות המזבח בידו להיטיב עמו, ואע"פ שעז פנים לגיהנם, הרי מצינו **שהנאחו בקרנות המזבח אפילו כלפי שמיא מהניא, והרי זה מכפר על עזות מצח שבו**, ולפיכך ילפינן מנחושת של **קרנות המזבח**, דמכפר על עזות מצח.

טז, יסוד עצום בדברי החיד"א

איתא, אבות דרבי נתן (פרק חמשה עשר אות ב) ואל תהי נוח לכעוס כיצד מלמד שיהא **עניו כהלל הזקן**

כתב החידא בפירוש כסא רחמים על אבות דר"נ מלמד שיהא עניו כהלל, פירוש, הגם שהלל היה **בטבעו רך וטוב**, כי היה במדת חסד, אבל הקב"ה נתן כח באדם דהגם שטבעו קשה שהוא מצד הגבורה יש כח בידו להפוך הטבע ולהיות רך ונוח, והבא לטהר מסייעין אותו.

יז, המעשה בנוכרי אחד המובא

באבות דרבי נתן

המעשה מובא בקצרה בשבת ל"א

כתיב שמות (פרק כח פסוק ד) "ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו ליי"

איתא אבות דרבי נתן (פרק טו), מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית הכנסת ושמע לתנוק שקורא "ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל"

בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר, שלח לו י"ן ישן **שדעת זקנים** נוחה הימנו". ע"כ

פירש מהרש"א דודאי לזקנים כיעקב דעתם נוחה ממנו לפי טבעם שהם מצוננים והיין מחמם,

יש לבאר עוד

איתא בגמרא (עירובין דף סה עמוד א) **המתיישב ביינו** - יש בו דעת שבעים זקנים, יין ניתן בשבעים אותיות, וסוד ניתן בשבעים אותיות, נכנס יין יצא סוד.

פירש רש"י המתיישב ביינו - ששותה יין ואין דעתו **מטרפתו**,

איתא במשנה מסכת קינים (דף כה עמוד א) ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן **מיטרפת** עליהם שנאמר (איוב י"ב כ') "מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח", אבל זקני תורה אינן כן, אלא כל זמן שהם מזקינים דעתן **מתישבת** עליהם, שנאמר (איוב י"ב י"ב) "בישישים חכמה ואורך ימים תבונה",

מבואר, שעל ידי שתיית היין מוכח כי דעתו **מיושבת**, ואפשר דלפיכך **דעת זקנים נוחה הימנו**, דמוכח על ידו שדעתו מיושבת עליו,

יט, ביאור אומרם ז"ל אל ירע בעיניך, נכנס יין יצא סוד

איתא בגמרא (סנהדרין דף לח עמוד א) יהודה וחזקיה בני רבי חייא הוו יתבי בסעודתא קמי רבי, ולא הוו קא אמרי ולא מידי. אמר להו: אגברו חמרא אדרדקי, כי היכי דלימרו מילתא. כיון דאיבסום,

פתחו ואמרו, אין בן דוד בא עד שיכלו שני בתי אבות מישראל, ואלו הן: ראש גולה שבבבל, ונשיא שבארץ ישראל, שנאמר והיה למקדש ולאבן נגף ולצור מכשול לשני בתי ישראל. אמר להם: בניי, קוצים אתם מטילין לי בעיני, (כלומר, ידוע לכם שאני הנשיא, ובנוכחותי אתם מדברים על כליית בית הנשיא) אמר לו רבי חייא, רבי, **אל ירע בעיניך**, יין ניתן בשבעים אותיות, וסוד ניתן בשבעים אותיות, **נכנס יין יצא סוד**.

יש להבין, במה ניחמו רבי חייא לרבי, בזה שאמר לו **נכנס יין יצא סוד**, אם נפרש

בא לפני שמאי אמר לו רבי כל הכבוד הזה למי. אמר לו לכהן גדול שעומד ומשמש על גבי המזבח. אמר לו גיירני על מנת שתשימני כהן גדול ואשמש ע"ג המזבח. אמר לו אין כהן בישראל ואין לנו כהנים גדולים שיעמדו וישמשו בכהונה גדולה ע"ג המזבח, אלא גר הקל שלא בא אלא במקלו ובתרמילו ויבא וישמש בכהונה גדולה גער בו והוציאו בניזיפה.

בא להלל אמר לו רבי גיירני על מנת שתשימני כהן גדול שאעמוד ואשמש על גבי המזבח.

אמר לו שב ואומר לך דבר אחד, מי שמבקש להקביל פני מלך בשר ודם לא דין הוא שילמד איך יכנס ואיך יצא. אמר לו הן. אתה שמבקש להקביל פני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא לא דין הוא שתלמוד איך תכנס לבית קדש הקדשים, איך תטיב את הנרות, איך תקרב לגבי המזבח, איך תערך את השלחן, איך תסדר את המערכה. א"ל הטוב בעיניך עשה.

כתב לו תחלה אלף בית ולמדו. תורת כהנים והיה לומד והולך עד שהגיע במדבר פרק א פסוק נא: ובנסע המשכן יורידו אתו הלויים ובחנת המשכן יקימו אתו הלויים **והזר הקרב יומת**:

נשא אותו גר ק"ו בעצמו ואמר מה אם ישראל שנקראו בנים למקום ועליהם אמרה שכינה שמות פרק יט פסוק ו: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל-בני ישראל", אף על פי כן הזהיר עליהם הכתוב **והזר הקרב יומת** אני גר הקל שלא באתי אלא בתרמילי על אחת כמה וכמה. מיד נתפייס אותו גר מאליו. בא לו אצל הלל הזקן אמר לו כל הברכות שבתורה ינוחו על ראשך, ענותנותך הביאני לחיי העולם הזה והבא:

אמרו, לאותו גר נולדו שני בנים לאחד קראו **הלל** ולאחד קראו **גמליאל** והיו קורין אותם גרים של הלל: וביאר בבנין יהושע שגמליאל היה נכדו של הלל.

פרפראות במסכת מגילה

יח, יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו מכון ליש בו מדעת שבעים זקנים

איתא בגמרא (מגילה טז ע"ב) **כתיב** (בראשית מ"ה כ"ג) "ולאביו שלח כזאת עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים". מאי מטוב מצרים? אמר רבי

כפשוטו, שעל ידי היין יצא סוד, ואם הסוד הוא אמיתי, מה לי יצא ע"י יין או לא, ואין כאן דברי ניחומים,

וצריך לבאר ע"י דיוק בדברי רש"י ותוספות

דאיתא בגמרא (עירובין דף סה עמוד א) **המתיישב ביינו** - יש בו דעת שבעים זקנים, יין ניתן בשבעים אותיות, וסוד ניתן בשבעים אותיות, **נכנס יין יצא סוד**.

פירש רש"י המתיישב ביינו - ששותה יין ואין דעתו **מטרפתו**,

יש לדייק לפירוש רש"י, כי הלשון **מתיישבת** פירושו, **שעל ידי היין** הדעת מתיישבת, וברש"י מבואר, כי דעתו **מיושבת** עליו אף ששתה את היין, **ולא נטרפה דעתו**,

תוספות (סנהדרין דף לח עמוד א ד"ה נכנס יין) נכנס יין יצא סוד - היינו דאמר בפי' הדר (עירובין דף סה). המתיישב ביינו הרי יש בו מדעת שבעים זקנים **שהסוד מתגבר על היין ואין כח ביין להוציא**.

מבואר, בין לרש"י בין לתוספות, כי פירושו, שגם אם **נכנס יין**, שבחו בכך שלא נתגבר הסוד ולא נטרפה דעתו עליו על ידי היין, לפי"ז מובן מה שאמר רבי חייא לרבי כדי לנחמו, שנכנס יין בבניו, ולא נתגברו, והרי אלו דברי טירוף.

כ, כח היין וכח השתיקה שווין לרפואה

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יח עמוד א מאי דכתיב לך **דמיה תהלה**, **סמא זכולה משתוקא**. כי אתא רב דימי אמר, אמרי במערבא, מלה בסלע, משתוקא בתרין. ע"כ,

רש"י מסכת מגילה דף יח עמוד א סמא זכולה משתוקא - **מבחר כל הסממנין היא השתיקה**,

שפת אמת מסכת מגילה דף יח עמוד א מלה בסלע משתוקא בתרין, פי' למצוא מלה ודבור הגון שוה סלע, ולמצוא השתיקה לעצור דיבור שאינו הגון שוה כפלים,

מבואר, שסם הרפואה המובחר מכל סמי הרפואה הוא השתיקה

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף נח עמוד ב בראש כל מרעין אנא דם, בראש כל אסוון (הרפואות) אנא חמר, **באתר דלית חמר - תמן מתבעו סמנין**.

רשב"ם מסכת בבא בתרא דף נח עמוד ב תמן מתבען **סממנין** - שם מבקשין **סממנין** לרפואה שבמקום שאין יין מצויין תחלואין.

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף פז עמוד א דאמר רבי יוחנן: כשם שהדיבור יפה לבשמים, כך דיבור **רע ליין**. (בכריתות ו' ע"ב) כשם שהדיבור **רע ליין** כך דיבור יפה לבשמים, עיין תוספות מסכת מנחות דף פז עמוד א

יש לומר, לפי שבראש כל הרפואות הוא היין, ובמקום שאין יין מתבקשים **סממנין**,

והסממן הכי קרוב ליין הוא **השתיקה** משום שהדיבור **רע ליין**, לפיכך **השתיקה בראש כל הסממנין**,

וזהו, בראש כל אסוון אנא חמר, ואם אין יין, **בראש כל הסממנין היא השתיקה**, סמא דכולא משתוקא,

כא, מלה בסלע משתוקא בתרין מכוון לחמרא וריחנא פקחין

כי אתא רב דימי אמר, אמרי במערבא, **מלה בסלע, משתוקא בתרין**. ע"כ,

פירש השפת אמת (מגילה י"ח ע"א), מלה בסלע משתוקא בתרין, פי' למצוא מלה ודבור הגון שוה סלע, ולמצוא השתיקה לעצור דיבור שאינו הגון שוה כפלים,

יש לפרש, **מילה בסלע** הוא **דיבור** הגון, והם הדיבורים **שבחכם**, (אבות ה' ז'), והדיבור יפה **לבשמים**,

שתיקה, הוא סייג לחכמה, (משנה מסכת אבות פרק ג' י"ג), סייג לחכמה שתיקה, **והשתיקה יפה ליין**,

וזהו (סנהדרין ע' ע"א) **חמרא וריחנא** (היין, + והבשמים להריח) **פקחין**, רש"י עשאוני פקח, והם **השתיקה והדיבור**.

כי הא דריש לקיש הוה אזיל באורחא מטא עורקמא דמיא אתא ההוא גברא ארכביה אכתפיה וקא מעבר ליה אמר ליה קרית אמר ליה קרינא תנית תנינא ארבעה סידרי משנה אמר ליה פסלת לך ארבעה טורי וטענת בר לקיש אכתפך שדי בר לקישא במיא

אפשר לומר, מכיוון וריש לקיש תחילת לימודו היה במים, לכן אמר דאשתמש בתגא, לא שווה לימודו, ושדי חזרה במיא.

כה, אם יאמרו לך זקנים, סתור

וילדים בנה, סתור ואל תבנה

תניא, (מגילה ל"א ע"ב) רבי שמעון בן אלעזר אומר, אם יאמרו לך זקנים, סתור וילדים בנה, סתור ואל תבנה, מפני שסתירת זקנים בנין, ובנין נערים - סתירה, וסימן לדבר: רחבעם בן שלמה.

מהרש"א נדרים דף מ עמוד א אם יאמרו לך ילדים בנה וזקנים סתור כו'. הענין קשה לפום ריהטא בדבר שיאמרו הילדים בנה והזקנים היפך זה סתור ויש לפרש המשל במי שיש לו בית חומה בנוי ורוצה לבנותה עוד בגובה עלייה עליה והילדים א"ל בנה שחומת הבית יכולה לסבול בנין העלייה וזקנים א"ל סתור חומת הבית כדי לבנותה יותר בעובי שתהיה לה חוזק לסבול חומת העלייה שעליה ואמר שמע לזקנים כו' שזקנים ודאי יותר בקיאים בדבר זה ולזה אמר כי בנין שאומרים הילדים היא סתירה גם לחומת הבית ושאומרים הזקנים סתירת חומת הבית ע"מ לבנותה יותר בעובי הוא בנין גם לחומה שעליה לעלייה וסימן לדבר רחבעם כו' שהזקנים יעצו לו סתירה להקל המשא מעל העם והילדים יעצו לו בנין שא"ל אבי העמים עליכם עול כבד ואני אוסיף על עולכם גוי והיה עצתם סתירה שמרדו בו ישראל עי"ז ואילו שמע לזקנים היה לו בנין עולם כמ"ש והיו לך לעבדים כל הימים וק"ל: בגמ': בנין נערים סתירה.

אמר הגאון **רבי נתן לוברט** זצ"ל, ע"ד צחות אפשר לפרש עפ"ד הגמ' יומא (ע"ח ע"ב) רביתיה דינוקא וכו' גדל פורתא **תבורי מאני** כי הא דרבה זבין להו מאני גזיזי דפחרא לבניה ומתברי להו. שגידול הנערים ע"י שנותנים להם לשבור כלים, וזה"פ בנין נערים סתירה.

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל
"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161555 נייד 0527-616166
מייל y0527616166@gmail.com

כב, מלה בסלע, משתוקא בתרין

ביאור בצחות

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יח עמוד א
אמרי במערבא, **מלה בסלע, משתוקא בתרין**

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף לב עמוד א

בשעה שנתרשל משה רבינו מן המילה, באו אף וחימה ובלעוהו ולא שיירו ממנו אלא רגליו, מיד: **ותקח צפורה צור** ותכרת את ערלת בנה, מיד: **וירף ממנו**. ע"כ

כתיב שמות פרק ד פסוק כה ותקח צפורה צור ותכרת את ערלת בנה ותגע לרגליו ותאמר כי חתן דמים אתה לי, וירף ממנו אז אמרה חתן דמים למולת,

יש לומר בצחות,

צור, פרושו **אבן**, (ראה תזקוני), ומלה את בנה ע"י האבן, והכי פירושו, מילה בסלע כלומר שעשתה המילה ע"י סלע, נשתתקו אף וחימה, וזהו, **מילה בסלע, משתוקא בתרין**,

כג, שונה בלא זמרה מכוון אל

ברנה יקצורו

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף לב עמוד א
ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה - עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חקים לא טובים וגו'.

תוספות מסכת מגילה דף לב עמוד א
והשונה בלא זמרה - שהיו רגילין לשנות המשניות בזמרה לפי שהיו שונין אותן על פה וע"י כך היו נזכרים יותר.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צט עמוד א
כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה - דומה לאדם שזורע ואינו קוצר. רש"י סנהדרין צט ע"א חוזר - לשנותה. וכתב **ברינה יקצורו**, וזהו ששונה בזמרה

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ק עמוד ב
מאי דכתיב כל ימי עני רעים - אלו בעלי תלמוד, וטוב לב משתה תמיד - אלו בעלי משנה.

כד, ביאור שדי בר לקישא במיא

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כח/ב
תנן התם ודאשתמש בתגא חלף תני ריש לקיש זה המשתמש במי ששונה הלכות כתרה של תורה ואמר עולא לשתמש איניש במאן דתני ארבעה ולא לשתמש במאן דמתני ארבעה